

Een gift aan Mensa Fonds in plaats van cadeaus

door Grethe van Geffen

(foto: Martijn de Vries)

Esmeralda Kleinreesink, binnen Mensa bekend om haar presentaties over militaire missies en haar eigen boek daarover – *Officier in Afghanistan* – promoveert op 11 september bij de Erasmus Universiteit Rotterdam en vraagt daarbij aan mensen die iets willen geven, om dat via een gift aan het Mensa Fonds te doen. Esmeralda en schrijver dezes skypen om de diepere motieven daarachter te doorgronden en dat blijkt nog een uitdaging te zijn. Zo kan ik met Windows 8 niet skypen en in Word werken tegelijk, terwijl Esmeralda dat met Windows Vista prima kan maar dan heeft Explorer weer beperkingen. Het goede nieuws is, de skype werkte zonder problemen en zo kunt u, o hooggeachte lezer, vernemen waarom Esmeralda niet gewoon zelf cadeaus vraagt maar aan het Mensa Fonds laat

doneren. ‘Ik heb alles al,’ geeft ze aan. ‘Meestal komt iedereen met een grote fles wijn en ik hou niet van wijn, dus mijn schrikbeeld was een hele kelder vol slechte wijn na deze promotie. Bij Defensie, waar ik werk, zie je vaker dat mensen een gift vragen als ze iets te vieren hebben – vaak is dit gerelateerd aan het militaire bestaan, bijvoorbeeld de veteranen of VluchtelingenWerk. Het Mensa Fonds is dan een doel dat bij mij past, en ook bij mijn promotie, zeker vanwege de plannen van het fonds om op termijn een bijzonder hoogleraar aan te stellen. Begrijpelijk dat dit mij als promovendus inspireert, daar is mijn bijdrage voor bedoeld.’

Mensa + wetenschap = innovatie?

Van een mensaalse wetenschapper verwacht je innovatie en welzijn, Esmeralda stelt niet teleur. Ze heeft als allereerste onderzoeker kwantitatief onderzoek gedaan naar (militaire) memoires. Het enige wat op dat gebied al was gedaan, was onderzoek naar de inhoud op basis van een steekproef en dat was dan alleen Engelstalig materiaal. Esmeralda: ‘Ik wilde zien of men over dezelfde soort dingen schrijft in militair ambitieuze landen, zoals het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, versus militair minder ambitieuze landen zoals Nederland, Duitsland en Canada. Behalve kwantitatief heb ik dus crosscultureel comparatief onderzoek gedaan. En de door mij gebruikte methodologie is ook innovatief; bij mijn presentatie op het

OktoberWeekend leg ik daar meer over uit. Voor wie daarop niet kan wachten, mijn hele proefschrift is te lezen op <http://repub.eur.nl/pub/51741/>. De opbrengsten van mijn onderzoek zijn helder. Sinds de Eerste Wereldoorlog was de aanname dat militairen schrijven vanwege de desillusie; zij wilden een held worden maar werden slachtoffer. Een recente theorie stelt dat het ook kan gaan om ‘ultieme ervaringen’ die militairen zoeken, en dat persoonlijke groei wordt beschreven in de boeken. Dat heb ik getoetst aan alle, maar dan ook alle memoires over Afghanistan van 2001 tot 2010 en zo is duidelijk: de recente theorie klopt! Dit betekent overigens niet dat het kritiekloze boeken zijn. Ook al zijn schrijvende militairen positief gericht op actie of op persoonlijke groei, ze schrijven nog steeds kritisch over de organisatie waarin ze werken.’

Wat weten we dankzij het onderzoek?

‘We weten nu welke militairen waarover schrijven en waarom; veel (ex-)militairen schrijven om te werken aan verandering, om erkenning te krijgen of om anderen te helpen, door lessen die ze zelf geleerd hebben over te brengen. In 37% van de boeken geven schrijvers bijvoorbeeld aan hun eigen familie of vrienden te willen helpen. Dan lees je in de opdracht voorin het boek ‘voor mijn dochter Michelle, waarom riskeren soldaten hun leven als het niet is voor de toekomst van hun kinderen’. Zelfhulpmotieven,

zoals schrijven om jezelf te helpen, worden met name door individueel (niet in teamverband) uitgezonden militairen gegeven. Een opdracht luidt dan 'de manier om met mezelf in het reine te komen'. Er blijkt verschil te zijn tussen militairen die zijn uitgezonden om te vechten en militairen die zijn uitgezonden om te verdedigen; militairen uitgezonden om te vechten schrijven negatiever. Dat komt waarschijnlijk door het soort werk dat ze deden. Ze konden resultaten slecht zien, maar werden geconfronteerd met geweld en dood. Ook militairen vinden dat niet leuk, zo blijkt uit veel onderzoek.'

Wat weten we nog meer?

'We kunnen nu zelfs voorspellen wat er gebeurt qua publicaties als je duizenden militairen gaat uitzenden: op elke 6000 uitgezonden militairen zal 1 een boek gaan schrijven en we kunnen voorspellen wat voor type boek het wordt per type militair. Daarmee kan Defensie zijn voordeel doen. Psychologen en anderen die werken met veteranen kunnen nu beter de belevingswereld van veteranen peilen.' Zelfs uitgever zelf hebben profijt van Esmeralda's onderzoek, want een aantal schrijvers heeft hun boek zelf uitgegeven en Esmeralda geeft inzicht in welke schrijver vanuit welk segment

en van welke kwaliteit voor welk type uitgave kiest. Ook dat is nooit eerder gedaan.

Wat weten we over interculturele oorlogsbeleving?

Opmerkelijk is dat de plots van de memoires afhankelijk blijken te zijn van het land waar je vandaan komt. Bestaande kwalitatieve onderzoeken wezen allemaal op overeenkomsten in de thema's zoals kameraadschap, angst, teamgeest, extreme vermoeidheid en de *thrill* van het de eerste keer onder vuur liggen. Maar Esmeralda's statische analyse wees uit dat de plots van boeken samenhangen met de manier waarop in een land tegen oorlog wordt aangekeken. In het meer pacifistische Duitsland willen militairen iets betekenen. Zij beschrijven vervolgens hoe het tegenviel, hoe afschuwelijk het was, een desillusie. Het Verenigd Koninkrijk als militair ambitieus land heeft ook veel klagende schrijvers maar het zijn toch groeiverhalen, zoals dat van een 'naïeve' piloot die uitgroeit tot een stoere piloot die een gezin sticht, et cetera. Dat past in een militair masculien land, dat je wel mag klagen over allerlei ontberingen maar dat je uiteindelijk beter af bent. In die boeken lees je dan bijvoorbeeld dat de staat

veel beter voor militairen moet zorgen, want ze brengen meer offers dan burgers, namelijk hun leven. De staat heeft vanuit dat perspectief een schuld naar militairen. Echter, protheses worden niet vergoed, militairen verhuizen steeds en moeten genoeg nemen met de slechtste huizen en zo ontstaat een debat over erkenning: een heel ander debat dan in Duitsland! Nederlanders zitten niet zo vaak op het verandervlak, ze willen vooral de geleerde lessen delen en anderen helpen. Ze maken dan vaak een slothoofdstuk met 'dat en dat heb ik geleerd en als je zo'n baan krijgt als ik moet je daar en daar aan denken'.

Ten slotte

Een interview met Esmeralda is een interview met passie. Hier is een wetenschapper aan het woord die tot in de puntjes haar vakgebied beheerst, van haar vak houdt en alle innovatie eerder als een beginpunt dan een eindpunt ziet. Schrijver dezes beveelt alle OW-bezoekers dan ook van harte aan de presentatie van Esmeralda te bezoeken; je verveelt je geen moment!

Esmeralda, dank namens het Mensa Fonds voor het vragen om een gift in plaats van een cadeau.

NMB